

3. JANUÁR 2009   Zaumienil som si nemožné. Že tohto roku si každý deň niečo zapíšem. Čo si pamätám. Takže vlastne denník trochu so spätnou platnosťou. Dva razy som sa o denník pokúšal. Raz, keď som mal asi osemnásť. Vydržal som pár dní. Druhý raz, keď som mal štyridsaťšesť. Tiež to netrvalo dlho. Ale ten druhý sa, myslím, zachoval. Niekde ho mám. Len si musím spomenúť kde. Takže teraz by som to chcel dohnať. Nemám nijaký plán. Len si každý deň niečo zapísať. Ak mi niečo napadne. A ak mi nenapadne, tak si to zapíšem tiež. Tak nejako vznikajú denníky. Raz dávno sme s Julom vymysleli postavu človeka, ktorý nič nezažil. Napriek tomu považoval za dôležité zaznamenávať to. Vyzeralo to asi takto: Pondelok – ráno som vstal, umyl som si zuby, obliekol som sa a išiel som do mesta. Nikoho som nestretol, len som sa tak potuloval a podvečer som sa vrátil domov. Chvíľu som sedel v kresle len tak, čakal som, či niekto nezavolá, ale nezavola nikto. Tak som išiel spať. Utorok – tak ako včera, nič zvláštne sa neprihodilo. Idem spať. Streda – zase nič, možno zajtra. Štvrtok – už sa zdalo, že niečo bude, ale nakoniec z toho nebolo nič. Piatok – dopoludnia zazvonil telefón, utekal som k nemu, bol to omyl. Sobota – zazvonila suseda, že či nemám hladkú múku. Nemal som. Nedela – konečne voľno. Ani som nevstal, celý deň ležím v posteli. Večer si usteliem a ako si usteliem, tak si zase ľahnem. Občas som mal pocit, že môj život sa odvíja takýmto tempom a podobne vzrušujúco. Boli také dni, týždne, možno aj roky. Vyšiel som na ulicu a len som sa tak potľkal. Občas som sa zastavil a rozmýšľal som, ktorým smerom sa vydať. Nikto odo mňa nič nechcel, takže som ani nič nerobil. Lebo nie som spisovateľ. Aby som si každý deň sadol k písaciemu stroju a písal a písal, také tri-štyri hodiny denne. Nepociťoval som tú potrebu. Cítil som potrebu stáť na javisku a počúvať, ako sa publikum zabáva na tom, čo hovorím. Čo hovoríme s Julom. Vedeli sme ich rozosmiať. Bez obecenstva taká schopnosť nemá nijaký zmysel. Komik bez publika je ako mladá žena bez milenca. Rada sa miluje, ale nemá s kým. To bolo asi tak začiatkom sedemdesiatych rokov. Nemohli sme robiť to, čo sme vedeli. To bolo nenormálne. Preto sa to volalo

normalizácia. Komunisti dávali slovám vždy opačný obsah. Normalizácia. Dočasný pobyt. Ľudová demokracia. Vstup spriatelenej armády. Revolučné odborové hnutie. Reálny socializmus. Socializmus. Komunizmus. Mier. Mám dojem, že pravý, pôvodný obsah si udržalo len slovo HOVNO.

4. JANUÁR 2009 Už to, že som svoj denník začal písať až 3. januára, svedčí o mojej záľube v pravidelnosti. Dnes som sa k písaniu prinútil. Uvidíme, čo bude ďalej. Zaujala ma jedna veta z Erenburgových pamätí *Ludia, roky, život*. Erenburg. Julo o ňom začiatkom sedemdesiatych rokov napísal krátku poviedku. O spisovateľovi-humanistovi, ktorý cestuje po svete a bojuje za mier. Všade má hrazené cestovné aj ubytovanie, ochutnáva domácu stravu, fajčí ponúknuté cigarety a prednáša plamenné prejavy na sympóziách a kongresoch. Takto sme videli Erenburga koncom päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov. Povolanie – bojovník za mier. Človeku napadne všeličo, keď si uvedomí, koľko ruských spisovateľov bolo v tridsiatych, štyridsiatych a päťdesiatych rokoch zlikvidovaných, umlčaných, zavraždených, Babel, Mandelštam, Zoščenko, Pasternak atď. atď., a tento žid (už to by stačilo na likvidáciu), svetobežník, ktorý prežil pol života v Paríži, sa všetkej tej hrôze dokázal vyhnúť. Ako je to možné? Prosto šťastie? Alebo sa dostal do výkladnej skrine? Takú má každá diktatúra. Ako manekýni v nej pózujú významní umelci a intelektuáli. Slúžia ako dôkaz, že diktatúra je humánna. Nezlikvidovala všetkých. Niektorých nechala žiť. Čím zaplatili za to milosrdenstvo? Že nesmeli hovoriť, čo si myslia. A časom si začali myslieť to, čo museli hovoriť.

5. JANUÁR 2009 Včera som napísal, že ma zaujala jedna veta z Erenburgových pamätí, ale nenapísal som ktorú. Tá veta znie: „Ak očití svedkovia mlčia – rodia sa legendy.“ Je to pekné. Aj keď si myslím, že legendy by sa rodili, aj keby očití svedkovia prehovorili. Lebo ľudia chcú legendy, a nie očitých svedkov. Očití svedkovia kazia obraz minulosti všelijakými nemiestnymi faktmi. A my chceme minulosť takú,

akú si želáme, a nie takú, aká bola. Okrem toho, a to je naozaj pádny argument, očití svedkovia si často protirečia. Pravdaže. Ved' každý sa díva na udalosti, ktoré zažil, svojím pohľadom. Ale možno práve to je funkcia očitých svedkov. Aby poskytli rôzne uhly pohľadu, z ktorých vznikne galimatiáš nazývaný história. Inak, hovorí sa, že história je interpretácia. Prosím. Ale často, veľmi často máme do činenia s interpretmi, ktorí sa na históriu dívajú podľa hesla „Čo sa nehodí, škrtni!“ To sa potom historizuje, keď všetko sedí, keď jedno koliesko zapadá do druhého, lebo sa nám tak žiada. Tak sa rodí tzv. pravdivý obraz. Stvorený tými, ktorí sú schopní sprivatizovať ešte aj našu spoločnú minulosť. Vždy ma strasie od ľaku, keď nejaký politik povie: „Toto prenechajme historikom.“ Má to podobný význam, ako keď sa u nás kadejaké svinstvo ospravedľňuje vetou: „Všetko to bolo v rámci platných zákonov.“ Čo to znamená? Ten „rámec“ sa hýbe podľa potreby. Ej, Jurko Jánošík, tu by si mal možností bojovať za spravodlivosť! Keby si nebol legenda. A očití svedkovia už odpočívajú v pokoji.

6. JANUÁR 2009 V televízii oznámili, že Rusi nám obmedzujú dodávku plynu o 70 percent. To je presne to vydieranie, ktoré sa dá od Rusov čakať. To je princíp ruskej politiky. Som laik, amatér, naivný infantilista, a preto nechápem, ako je možné, že za dvadsať rokov od Nežnej revolúcie sme sa nedokázali napojiť na iné zdroje. Ved' predsa každý vedel po celé tie roky, že Moskva môže tie kohútiky zavrieť, kedykoľvek sa jej zachce. Mimochodom, teraz som si spomenul, že pred takými pätnástimi rokmi sa hovorilo o reklame pre Slovenský plynárenský priemysel, a ja som vymyslel billboard, na ktorom by bol nápis PUSTITE SI PLYN! SPP. Neprešlo to. Po tom, čo sa zbehlo, bude onedlho ťažké spáchať samovraždu otravou plynom. Bude sa treba zase nechutne vešať alebo strieľať, prípadne skákať do Dunaja, pretože ten Nemci a Rakúšania nezhatajú, to nám neurobia, sú to spojenci, sme spolu v Únii, nebudú nám brániť, aby sme sa topili v Dunaji, kedykoľvek to budeme považovať za potrebné. Nech sa teraz niekto opováži bojovať proti atómovým elektrárňam. Elektrinu si nedáme, tá

je naša. Navrhujem, aby sme Rusom na oplátku pozastavili dodávky uránovej rudy. Ak, pravda, už nie je neskoro.

7. JANUÁR 2009 Pamätám sa, ako sa ozval ohromný výbuch, zarinčalo sklo, zobudil som sa a zbadal som otca, ako ma berie na ruky a beží so mnou do pivnice. Bolo to v Pliešovciach začiatkom štyridsiateho piateho roku. Práve sme po pár týždňoch vyšli z pivnice. Dospelí usúdili, že je už po všetkom, že front je preč. A hneď v prvú noc padla do dvora mína.

Pamätám sa, po fronte sme sa s kamarátmi hrávali v pliešovskom parku. Mal som päť rokov, bol som najmladší. Tí starší behali po okolitých lesíkoch a zbierali granáty, míny, muníciu. Vozili to na fúriku do dediny. Zabehol som domov, bol som hladný. Vtom bolo počuť strašný výbuch. Vybehli sme von. V potoku pri parku vybuchla mína. Jedného kamaráta roztrhala na kusy. Ten druhý ležal obďaleč, kúsky črepín mal zabodnuté v tvári, žil. Zbehli sa tam ľudia a ja som vyhadzoval z vrecák náboje, ktoré som nazbieral, a kričal som: „Už nebudem zbierať náboje!“ Ľudia sa zvedavo dívali z mostíka do potoka a pohľadom hľadali kúsky roztrhaného kamaráta. „Aha, tam je noha!“ zakričala suseda. „Pravá... nie... ľavá... ba pravá,“ tipovali. Mama ma vzala za ruku a odviedla domov. Na druhý deň odišli rumunskí vojaci z nášho dvora a ukradli nám psa. Ich veliteľ bol vysoký fešák, dlháň. Tetka Anka, čo k nám chodila pomáhať, hovorila: „Ten má takie dlhie nohe, že má riť až na chrbte.“

8. JANUÁR 2009 V Pliešovciach som mal spolužiaka Dušana. Menšej postavy, okuliare, trochu pri sebe, slušne vychovaný, otec mäsiar, jeho sestra (Dušanova) hrala na klavíri, učila ju matka Jána Cikkera, ktorá kvôli tomu pricestovala raz do týždňa z Bystrice. Dušan bol dôkazom toho, že človek mýty prispôsobuje na svoju mieru. Raz sme sa do krvi pohádali o Jánošíkovi. Lebo Dušan tvrdil, že Jánošík bol nízky, územčistý a mal okuliare. Taká hlúposť. Jánošík bol predsa vysoký a štíhly. Ako ja.

15. FEBRUÁR 2009 Kdesi hlboko, pod siedmimi horami a siedmimi dolami, sa ukrývajú naše poddanské duše. V čase poroby sa prispôsobujú a považujú to za prejav inteligencie. Sú opatrné, nekonfliktné, opantané démonom súhlasu (Tatarka), niekedy až iniciatívne predposraté, ochotné poslušne a s predstihom robiť aj to, čo od nich ešte nikto nežiada, ale čo predpokladajú, že sa onedlho bude žiadať, a tak to robia bez toho, aby čakali na výzvu. A keď príde sloboda, lebo aj to sme už zažili, sú bezradné, tackajú sa vo vzduchoprázdne, nevedia si rady, vydávajú neartikulované zvuky a ochotne sa pridávajú ku každému, kto by im slúbil aspoň nádej na novú porobu, lebo bez nej ich existencia stráca zmysel. Spoločnosť takýchto duší je permanentne tehotná totalitou. Pod zdanlivo demokratickým povrchom sa čaká na výstrel z Aurory, čo je metafora. V podstate sa čaká na bič a na dereš. A ak dereš príde, už sú dávno hotové zoznamy tých, ktorí by si naň mali ľahnúť. Tým ostatným sa ulaví, že na ňom neležia, a pocit ulavy sa mieša so strachom, že by sa tak mohlo stať. Tým, čo kašľú na vlastnú dôstojnosť, je sloboda na obtiaž. Raz mi Štefan Ladižinský rozprával, ako sa koncom päťdesiatych rokov stretol so svojim kamarátom Rusínom. Opýtal sa ho, ako sa mu žije. Kamarát odpovedal: „Buli sme gazdove, teraz sme družstevníci, buli sme grekokatolici, teraz sme pravoslavní, buli sme Rusini, teraz sme Ukrajinci – ta do piče i s taku šlebodú!“

16. FEBRUÁR 2009 Mám nový mobil. Nielenže má viac funkcií, ako mal volakedy Brežnev, ale má ich viac ako ten, čo som mal predtým. A už na tom predošlom som používal len malú menšinu z tých funkcií, čo mal. Takže na tomto novom ich budem používať ešte menej. Namiesto je otázka – načo sú mi tie nepoužívané funkcie, keď si celkom vystačím s tým málom, čo používam? Odpoveď – čo keby si niekedy tie nepoužívané funkcie potreboval a začal ich používať? Takže ide o pocit, že mám niečo, čo nepotrebujem, lenže človek nikdy nevie... Ale v hlave mi vrta – a čo keby som vôbec nepoužíval mobil? Priznám sa, po desiatich rokoch, čo ho mám, si to už ani neviem predstaviť.